

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo

NAČRTOVANJE POKLICNE POTI
(Seminarska naloga pri predmetu Osnove psihologije)

Ime in priimek: Nika Dimec
Mentorica: red.prof.dr. Vlasta Zabukovec
Kraj in datum: Ljubljana, 16.maj 2014
Šolsko leto: 2013/2014

KAZALO

1. Uvod in ključne besede.....	3
2. Načrtovanje poklicne poti.....	4
2.1 Poklicna orientacija v osnovni šoli.....	4
2.2 Poklicna orientacija v srednji šoli.....	4
2.3 Vloga staršev pri poklicni orientaciji.....	4
2.4 Načrtovanje poklicne poti v odrasli dobi.....	5
3. Lastnosti načrtovanja poklicne poti.....	5
3.1 Osebno veselje in interesi.....	5
3.2. Poslanstvo.....	6
3.3 Znanja, sposobnosti in kompetence.....	6
3.4 Osebnostne lastnosti.....	6
3.5 Motivacija.....	6
3.6 Poklicni cilj.....	6
3.7 Kako se študenti bibliotekarstva pripravljamo na svojo poklicno pot-primer raziskave....	7
3.8 Služba-kot zaključek načrtovanja poklicne poti.....	7
5. Zaključek.....	8
6. Viri.....	9

1. UVOD

Z načrtovanjem poklicne poti se srečujemo že od otroških let naprej, ko začnemo sploh prvič razmišljati o tem, kakšno delo bi radi opravljali v odrasli dobi.

Ker nas odločitev o izbranem poklicu zaznamuje za večji obseg let našega življenja, je tako potrebno poklicno pot načrtovati premišljeno, toda »večina mladih pa tudi odraslih ima precej megleno predstavo o tem, kaj bi radi počeli v življenju. Mladi čakajo na trenutek, ko se bodo morali o tem odločiti, stari pa so se utirili v tire navad in udobja ter o tem sploh ne razmišljajo več.« (Kozoderc, 2005, str.31). Pomembno vlogo pri načrtovanju igra tudi motivacija.

Premalo se zavedamo, da bi lahko izkoristili tudi naše talente, konjičke in jih »pretvorili« v službo, s tem pa bi si, ne le pridobili poklic, v katerem bi uživali, pač pa bi se izognili stresu in nejevolji, ki se pojavita z opravljanjem poklica, ki nam ne ustreza.

KLJUČNE BESEDE: Poklicna pot, načrtovanje, motivacija, sposobnosti, kompetence.

2. NAČRTOVANJE POKLICNE POTI

Načrtovanje poklicne poti se prične že v obdobju otroštva, nadaljuje skozi proces osnovnošolskega izobraževanja ter praviloma konča s poklicnim ciljem, ki je bil zastavljen na začetku načrtovanja poklicne kariere. Ker pa se poklicna pot prične že zelo zgodaj, z zaključevanjem osnovnošolskega izobraževanja, je otrok potrebuje pomoč različnih dejavnikov, ki mu pomagajo pri odločanju. Proces odločanja, skozi katerega gre otrok, se imenuje poklicna orientacija, sestoji pa iz večih dejavnikov: poklicno svetovanje, poklicno informiranje, diagnosticiranje, namestitvev, poklicna vzgoja, zastopanje, povratno informiranje ter spremljanje.

2.1 POKLICNA ORIENTACIJA V OSNOVNI ŠOLI

Poklicno orientiranje otrok se praviloma prične v zadnji triadi obveznega šolanja v osnovni šoli.

Pomoč otroku pri odločanju nudi svetovalna služba, ki jo sestavljajo pedagog, psiholog, socialni delavec ter defektolog. Intenzivna poklicna orientacija v osnovnih šolah se prične z predzadnjim razredom. V tem obdobju so učenci deležni številnih testiranj, s strani svetovalne službe. Le-ta jih izvede v sodelovanju z Zavodom za zaposlovanje, za potrebe poklicnega izobraževanja pri posameznem učencu. Zavod za zaposlovanje in svetovalna služba naslednje leto, v zadnjem razredu izvedeta še anketo o izbiri poklica ter test poklicnih interesov, v tem obdobju pa potekajo tudi pogovori (posamezni in skupinski), predstavitve srednjih šol (informativni dnevi), predstavitve poklicev. Otroci se tako seznanijo z priporočenim izobraževanjem za zaželen poklic, pogoji za vpis ter poklicnimi možnostmi, prav tako šola organizira ogled pri potencialnih delodajalcih ter razgovor učencev z Zavodom za zaposlovanje. Tako bo svetovalna služba otroku v primeru, da je njegova želja, da bi služboval v prihodnje kot profesor tujega jezika, zelo verjetno priporočila obiskovanje gimnazije, prav tako pa bi bilo zanj zaželene dejavnosti izven šole v tej smeri, kot so počitnice v izbrani državi, nadgrajevanje znanja jezika...

2.2 POKLICNA ORIENTACIJA V SREDNJI ŠOLI

Pomoč dijakom srednjih šol pri odločanju za nadaljnje izobraževanje nudi svetovalna služba. Poleg teh podatkov pa zagotavlja dijakom še posebne oblike skupinske dela, organizira vsaj en individualen razgovor z dijakom v zadnjem letniku...

V prvem letniku pripravi dijakom zariše realnost pričakovanj v zvezi z zaželenim poklicem, v drugem letniku dijake seznanj s procesom in učenjem samospoznavanja, v naslednjem letniku se ta proces stopnjuje, v zadnjem letniku pa dijaka seznanj z možnostmi, s katerimi naj bi napredoval v učenju ter dosegel zaželen cilj oziroma fakulteto.

2.3 VLOGA STARŠEV PRI POKLICNI ORIENTACIJI

Vloga staršev pri odločanju njegovega otroka je ključnega pomena, saj po raziskavah sodeč, se slednji lažje posvetujejo z njimi v povezavi z svojimi pričakovanji glede nadaljnjega izobraževanja.

Kot so v svoji raziskavi ugotovili Željeznov Seničar, Kuntarič Hribar, Zupančič in Praprotnik (2006), kar 72,55% mladostnikov se o načrtovanju poklicne poti najlažje pogovori s starši ter sprejema njihovo mnenje in stališče do določenega poklica.

2.4 NAČRTOVANJE POKLICNE POTI V ODRASLI DOBI

Čeprav za zaposlene odrasle velja, da so z pridobitvijo izobrazbe in opravljanjem poklica dosegli svoj poklicni cilj, pa velikokrat pride tudi v odrasli dobi do ponovnega načrtovanja poklicne poti.

Do tega prihaja iz večih vzrokov, posledici ponovnega načrtovanja poklicne poti pa sta najpogosteje prehod v popolnoma novo delovno okolje ali pa napredovanje na delovnem mestu. Ljudje lahko tudi zelo dolgo časa opravljajo poklic, ki jih v bistvu ne veseli, zanj pa so se v mladosti odločili iz različnih vzrokov (pomanjkanje točk za izbrano fakulteto/višjo šolo, izbor šole »na pamet«...). V nekem obdobju pa neka šola ponudi možnost opravljanja tečajev za različne poklice ali pa se posameznik odloči za izredni študij tistega, kar ga dejansko veseli, ob delu. Najprej se bo odrasli na Zavodu za zaposlovanje pozanimal, kolikšne so poklicne možnosti za opravljanje te službe. Sledila bo prijava na šolo, kjer se želi izobraževati. Čas predavanj in izpitov bo moral prilagajati času opravljanja vira plačila za študij/tečaj-svoje službe. V kolikšnem času bo dokončal izobraževanje, je odvisno od tega, ali je izbral tečaj ali izredni študij ter od tega, koliko časa je porabil za izpite, sledilo pa bo iskanje službe v smeri pravkar pridobljene izobrazbe.

Nekdo drug pa opravlja službo, ki ga zelo veseli, je pa tudi zelo ambiciozen ter si želi novega znanja o svojem poklicu, pa tudi napredovanja. Tu gre za t.i. horizontalno napredovanje – napredovanje na osnovi poglobitve znanja. Svoje znanje pa bo zaposleni lahko razširjal - v obliki neformalnega izobraževanja: na različnih seminarjih, ki se držijo njegove zaposlitve, z obiskovanjem sejmov, kjer si izmenjuje znanja z ljudmi, ki prihajajo iz drugih podjetij iste stroke;

-v obliki formalnega izobraževanja: če je zaposleni opravil študij končal z magisterijem, se bo nadalje vpisal na opravljanje disertacije;

-v obliki samoizobraževanja: svoje znanje bo nadgrajeval z nabavo knjižnega in video gradiva iz področja njegove zaposlitve.

Nadgradnja prej pridobljenega znanja zaposlenemu lahko močno poveča možnost opravljanja dela še na višjem nivoju.

3. LASTNOSTI NAČRTOVANJA POKLICNE POTI

»Najprej moraš vedeti, kaj sploh hočeš. Potem začneš iskati službo.« (Kozoderc, 2005, str. 6). Pri načrtovanju poklicne poti morajo biti upoštevani številni elementi, ki so nadalje razvrščeni po korakih, poleg primerne izobrazbe.

3.1 OSEBNO VESELJE IN INTERESI

Zelo pogosti so naslednji stavki v smislu: »Ure in ure bi lahko bral knjige«. Za temi stavki se skriva (morda tudi nezavedno) veselje do branja, ki ga lahko posamezniki razvije tudi v poklic.

Ljudje pa se premalokrat zavedajo pomena tega koraka načrtovanja oziroma ne povežejo tega konjička z morebitnim načrtovanjem poklicne poti. To napako se najpogosteje popravlja z vprašanji, kot so: »Katero delo mi daje zadovoljstvo?«, »Kateri so bili najsrečnejši trenutki v mojem življenju in zakaj?«, »Kaj bi se odločil početi, če bi imel na razpolago neomejeno veliko časa in denarja?«, »Kaj se vidim početi, medtem ko sanjarim o idealnem poklicu?«, in tako dalje. S opravljanjem službe, ki je hkrati tudi konjiček pride do izognitve stresu zaradi nezaželene službe, ki jo s težavo opravljamo, ker nam ne ustreza. Pomembno vlogo pri potrditvi konjička kot službe pa so tudi pritrdilne povratne informacije, ki jo posredujejo drugi posamezniki, ki so z nami povezani ali pa ne.

3.2 POSLANSTVO

Poslanstvo je v neki obliki sopomenka besede »poklic« in naslednji korak pri načrtovanju poklicne poti. Pove nam, kaj v življenju si zares želimo početi.

Poslanstvo je poleg posameznika pomembno tudi za organizacijo saj predstavlja njen obstoj, posameznika pa prisili, da skrbno premisli o svoji preteklosti, vrednotah, katere jasno opredeli

in interesih ter pomaga izdelati poslanstvo. Izdelano poslanstvo pri odločitvah pomaga olajšati proces odločanja, poklicna pot pa se z izbranim poslanstvom-poklicem, lažje načrtuje.

3.3 ZNANJE, SPOSOBNOSTI IN KOMPETENCE

Znanje in sposobnosti se opredeljujejo kot prenosljiva in ključna znanja ter sposobnosti. Prenosljive so predvsem zaradi tega, ker jih lahko uporabljamo vsepovsod, ne glede na to, kje smo se jih naučili oziroma pridobili. Ključne pa so zaradi tega, ker so osnove nadgradnji znanja: sposobnosti in znanja računanja, branja, komunikacije, pisanja, hoje.

Sposobnosti in znanja se pridobijo na različnih mestih, ob različnih priložnostih. Tukaj razlikujemo formalno (izobraževalno), neformalno (neizobraževalno) in priložnostno učenje (vsakodnevno učenje). Če posameznik podrobno opredeli svoje veščine znotraj področij, kjer želi delovati, večja je verjetnost, da bo našel zaposlitev.

Kompetence so zmožnost učinkovitega delovanja v nekem položaju, kar pomeni, da se lahko posameznik nekaj na novo nauči. Posameznik bo moral za opravljanje svojega poklica potrebovati kompetence, ki se vežejo na ta poklic ter znanja in sposobnosti, ki so v večji meri priučena (primer računanje branje, uporabljajo se vsepovsod, pa tudi znanje in sposobnosti, ki mu pridejo prav ob nenadnem položaju, ki pa nima povezave z poklicem).

3.4 OSEBNOSTNE LASTNOSTI

Pri načrtovanju poklicne poti so z vidika karakteristike najpomembnejše naslednje komponente: znanje, sposobnosti in osebnostne lastnosti.

Slednje so pomembne pri opravljanju nekega poklica, saj lahko predstavljajo tudi oviro pri njegovem opravljanju. Primer predstavlja diplomirani fizik, ki je nedavno zaključil izobraževanje in diplomiral, zdaj pa (neuspešno) išče službo, saj je njegovo vedenje neprimerno. Prav tako mu ne bo pomagalo, da je odličen fizik pri tem, če se ne bo znašel na vseh delovnih mestih, primernih za njegovo izobrazbo.

3.5 MOTIVACIJA

Motivacija je notranje stanje, ki vzburja, usmerja in vzdržuje vedenje (Woolfolk, 2002).

Motivacija predstavlja ključni proces načrtovanja poklicne poti, saj le s pomočjo motivacije dobiva posameznik voljo do učenja in obiskovanja dejavnosti, ki se vežejo na izbran poklic (trening atletike, izbran pa je poklic profesorja športne vzgoje). Uresničevanje zastavljanja poklicne poti predstavlja notranja motivacija, saj je cilj posameznika pridobitev želene službe, za izpolnitev tega cilja pa ne potrebuje nagrad oziroma spodbude, saj si ga je zastavil sam. Motivacijo mu predstavljajo predvsem dobre ocene, saj so potrdilo, da se bliža izbrani šoli, ki jo potrebuje za doseg svojega izbranega poklica. Pri premagovanju ovir do poklica mora pridobiti tudi ustrezno izobrazbo. Tu je poleg notranje motivacije pomembna tudi učna motivacija, ki se odvija v učencu. Slednji jo mora nenehno krepiti, prav tako pa potrebuje spodbudo iz socialnega okolja, ki mora učenca pri učenju spodbujati, ključne elemente pri tem pa predstavljajo: urejen prostor, primerno počutje (zdravje), urejeno socialno okolje, psihološke značilnosti posameznika.

3.6 POKLICNI CILJI

Poklicni cilji so točke, v katere posameznik usmeri energijo, saj ga vodi k izpolnjevanju posameznih korakov na poti k poklicu.

Čeprav imajo predvsem mladi posamezniki več interesov, pa je to lahko v breme, saj bi radi pri vsakem nekaj dosegli, nobenemu pa se niso pripravljani odpovedati, saj morajo vsem dejavnostim posvetiti nekaj svojega časa, nikjer pa ne morejo razviti svojega talenta do mojstrstva. Predvsem v obdobju končane srednje šole se mora mladostnik odločiti za nadaljevanje študija. Tedaj bo se po vsej verjetnosti, ob izpolnjevanju vseh kriterijev (na

primer izobrazba) nadaljeval tam, kjer mu po njegovem mnenju delo najbolj ustreza. Po odločitvi za nek študij, je naslednji korak končna točka oziroma diploma ter opravljanje poklica, ki si ga želi.

3.7 KAKO SE ŠTUDENTI BIBLIOTEKARSTVA PRIPRAVLJAMO NA SVOJO POKLICNO POT?-Primer raziskave

Poleg osebnostnih lastnosti, volje do učenja, znanja in poklicnih ciljev pa je bistvenega pomena tudi priprava na poklicno pot.

Tako je bila izvedena raziskava, kako se bodoči bibliotekarji pripravljajo na svojo poklicno pot, izvedena pa je bila v sklopu izbirnega predmeta Družboslovna statistika na drugi stopnji študija. Avtor je v raziskavi ugotovil, da priprava na bodoči poklic, to je opravljanje poklica, povezanega z bibliotekarstvom iz enega v drugo študijsko leto, narašča. Najvišja je v času tretjega letnika, ter leta, namenjenega pisanju diplome (55%), v času magistrskega študija pa upade zgolj za tri odstotke. Ker pa je vedno težje dobiti plačane delovne izkušnje, je najbolj opravljanje delo prostovoljca na področju bibliotekarstva, ki podobno, kot pri prvem vprašanju, od prvega do tretjega študijskega letnika, narašča, tukaj upade nekoliko bolj le na podiplomskem študiju. Te rezultate avtor obravnava kot spodbudne, saj so študentje kljub neplačanemu delu željni izkušenj.

V drugem delu raziskave pa je avtorja zanimalo širjenje socialne mreže iz strani študentov na področju bibliotekarstva. Rezultati so obravnavani kot manj spodbudni, saj smo študentje po raziskavi sodeč, manj povezani med seboj, možnost za uspeh so odvisne povečini samo od nas samih, kar ena tretjina študentov pa ne obiskuje dejavnosti Sekcije študentov bibliotekarstva. Tudi dogodki ZBDS ter dogodki v Nacionalni in univerzitetni knjižnici pretirano ne privlačijo študentov. Prav tako velika večina študentov ne obiskuje delavnic Kariernega centra Univerze v Ljubljani, čeprav so vse brezplačne.

Navkljub slabšemu drugemu delu raziskave, pa je bilo ugotovljeno, da imamo bibliotekarji ogromno priložnosti pridobivanja znanja in kompetenc na svojem področju.

3.8 SLUŽBA-KOT ZAKLJUČEK NAČRTOVANJA POKLICNE POTI

Najpomembnejša lastnost službe, ki jo opravlja posameznik, je ta, da krepi njegovo samozavest.

Potrebno je iskati delo, pri katerem so uporabljena najljubša znanj ter veščine. Slednje se lahko nadalje uporabljajo na najljubšem področju posameznika, ki stremi k izpolnitvi ciljev, katere si je zadal. Najpomembnejša lastnost, zaradi katere, se ljudje odločajo za dano službo, pa je, da se zavedajo vseh pozitivnih lastnosti, ki jih vežejo na delovno mesto. Zadnji korak načrtovanja poklicne poti pa je iskanje zaposlitve, katera najpogosteje poteka preko pisanja prošenj na oglase. Kako hitro bo posameznik prejel neko delo je odvisno od tega, kako intenzivno išče zaposlitev. Zato Kozoderc (2005) predlaga, da iskanje zaposlitve naj postane-služba: posameznik si izoblikuje »delovni čas«, ki ga porabi za iskanje zaposlitve.

4. ZAKLJUČEK

V seminarski nalogi sem predstavila definicijo poklicne poti, primer njenega izvajanja na otrocih od obdobja osnovne šole do zaključka obdobja srednje šole, vlogo staršev, kot najpomembnejšo oporo mladostnikom pri tem, poklicno pot odraslih ter ključne elemente pri izpolnjevanju korakov do cilja zastavljene poklicne poti. Eden ključnih elementov je tudi motivacija. Slednja se od osnovne do srednje šole nemalokrat spreminja, s spreminjanjem želja posameznika. Učinkovito načrtovanje poklicne poti je potrebno predvsem zato, da je posameznik lahko koncentriran predvsem na tisto dejavnost, ki mu pomaga pri doseganju cilja. Kot je že navedeno v uvodu, predvsem mladostniki do zadnjega odlašajo z odločitvijo o svoji službi, zato sem želela predvsem opozoriti na korake, ki to odločitev lahko olajšajo.

5. VIRI

Kozoderc, D. (2005). *Služba mene išče. Načrtovanje poklicne poti*. Ljubljana: Salve, d.o.o

Željeznov Seničar, M., Kuntarič Hribar, I., Zupančič, M. in Praprotnik, M. (2006). *Od A do Ž – Kako pomagam otroku do izobrazbe in poklica?*. Ljubljana: MiB, d.o.o

Šavs, P. (2007). *Možnosti za napredovanje in dodatno strokovno izobraževanje*. (Diplomsko delo, Fakulteta za organizacijske vede). Pridobljeno s <http://diplome.fov.uni-mb.si/uni/12670Savs.pdf>

Woolfolk, A. (2002). *Pedagoška psihologija*. Ljubljana: Educy.

Katalenić, M. (2014). Kako se študenti bibliotekarstva pripravljamo na svojo poklicno pot?. *Štubidu*,(1), str. 22.